

अन्तर्राष्ट्रिय श्रमिक महिला दिवसको अवसरमा “महिलाको श्रमको पहिचान, मान्यता एवं रोजाईको काम गर्न पाउने अधिकारका लागि महिला दबाव अभियान”

संयुक्त प्रेस बिज्ञप्ति

उन्नाइसौं शताब्दीको मध्यबाट विश्वका विभिन्न देशमा महिला अधिकारका लागि श्रमिक महिलाहरूले आन्दोलनहरू शुरु गरेका थिए । सन् १८५७ मा अमेरिकाको गार्मेण्ट कारखानामा काम गर्ने श्रमिक महिलाहरूले निश्चित कार्यघण्टा, समान कामको समान ज्याला, मातृशिशुको अधिकार, महिला मजदुरलाई ट्रेड युनियनको अधिकार लगायतका माग सहित गरेको प्रदर्शन, सन् १९०९ मा न्यूयोर्कको गार्मेण्ट कारखानाका मजदुरहरूले गरेको हडताल लगायतका आन्दोलनहरूको जगमा श्रमिक महिलाहरूको सवाल र अधिकारका मुद्दा संसारभरि नै फैलियो । पछि सन् १९१० मा १७ देशका १०० जना समाजवादी महिलाहरूको बीचमा दोस्रो अन्तर्राष्ट्रिय सम्मेलनबाट घोषणा भई मार्च ८ लाई महिला अधिकार आन्दोलन दिवसका रूपमा मनाउन राखेको प्रस्ताव सर्वसम्मतिबाट पारित भयो र सन् १९११ देखि यस दिनलाई विश्वका विभिन्न देशमा महिला अधिकारका आन्दोलनको प्रतीकका रूपमा मनाउन थालिएको हो ।

नेपालमा अन्तर्राष्ट्रिय श्रमिक महिला दिवस र महिलावादि आन्दोलनको सन्दर्भ

१८ औं शताब्दीबाट शुरुवात भएको श्रमिक महिलाको अधिकारको आन्दोलन २१औं शताब्दीसम्म आइपुग्दा पनि नेपालमा भने महिलाहरूले आफ्नो पूर्ण अधिकार उपभोग गर्न पाएका छैनन् । नेपालमा महिलाका मुद्दा वि.सं. २००७ सालको प्रजातन्त्रको शुरुवातसँगै आउन थालेको हो । २०४७ सालमा बहुदलीय व्यवस्थाको स्थापना भएपश्चात महिलाको अधिकारको क्षेत्रमा कार्यरत संघ संस्थाहरू, महिलाको समान अधिकारमा विश्वास गर्ने ट्रेड युनियनहरू र श्रमिक महिलाहरूले यो दिवसलाई मनाउँदै आइरहेका छन् । नेपालको सङ्गठित महिलावादी आन्दोलन राजनीतिक आन्दोलनसँग विकसित हुँदै गएको देखिन्छ । व्यक्तिगत नै राजनीतिक हो भन्ने महिलावादी अवधारणालाई महिलाहरूले राजनीतिक आन्दोलनमा समाहित गर्दै लगे सँगै महिला तथा सिमान्तकृत समुदायको सवाललाई सम्बोधन गर्न संविधान र त्यस मातहतका कानूनहरू केही हदसम्म निर्माण गरिएको छ । यो उपलब्धी नेपालको महिलावादी आन्दोलनको उपज हो । समुदायका महिलाहरू, महिला मानव अधिकार रक्षकहरूको सञ्जाल, महिला पुनर्स्थापना केन्द्र (ओरेक), सामुदायिक संस्थाहरू र अन्य मानवअधिकारवादी संघसंस्थाहरूले संरचनागत विभेद अन्त्यका लागि विभिन्न अभियानहरू विगतका दिनदेखि नै सञ्चालन गर्दै आइरहेका छन् । बलात्कारविरुद्धको १०० दिने अभियान, महिला स्वास्थ्य अधिकार अभियान, कथित बोकसीको आरोपविरुद्धको ६० दिने अभियान, घरेलु हिंसाविरुद्धको ६० दिने आन्दोलन, महिलामैत्री संविधान निर्माणका लागि अभियान आदि महिला मानव अधिकार रक्षकहरूको सञ्जाल, ओरेक लगायत तमाम महिलावादीहरूले संयुक्त रूपमा सञ्चालन गरेका अभियानहरू हुन् । उपलब्धीस्वरूप तुलनात्मक हिसाबले संविधान महिलामैत्री लेखिएको, घरेलु हिंसा र बलात्कारको घटनामा हदम्याद बढेको र महिला स्वास्थ्यको सवालमा राज्यलाई संवेदनशिल बनाउन भुमिका खेलेको छ ।

महिलाले गर्ने श्रमको मुल्याङ्कन नहुनु भनेको महिलाको कामलाई काम नै नमान्ने र अस्तित्वलाई स्वीकार नगर्ने पृथिसत्तात्मक सोच हो । त्यतिमात्र नभई विद्यमान विभेदकारी संरचनाले महिलाले कस्तो काम गर्ने, कहाँ गएर गर्ने भन्ने अधिकार

समेत खोसेको अवस्था छ । यसले गर्दा एकातर्फ उनीहरूको गतिशिलता र आफ्नो शरीरमाथिको अधिकार कुण्ठित भएको छ भने अर्कोतर्फ भएको छ भने अर्कोतर्फ उनीहरूले गर्ने श्रमकै आधारमा सामाजिक, सांस्कृतिक रूपमा बहिस्करणमा पारिएको छ । यौन श्रमिक, यौनिक तथा लैङ्गिक अल्पसंख्यक, अपाङ्गता, दलित तथा सिमान्तकृत समुदायका महिलाहरूको कामलाई राज्य, समाज र परिवारले गर्ने व्यवहार मानव अधिकारविरोधी र निन्दनीय छ । अपाङ्गता भएका श्रमिक महिलाहरूका लागि अपाङ्गमैत्री संरचना र व्यवस्था नहुँदा उनीहरू आफ्नो रोजाई र सक्षमताको आधारमा काम गर्नबाट बञ्चित हुनुपरेको अवस्था जगजाहेर छ । यो भनेको महिलाको पहिचानलाई स्वीकार नगर्नु नै हो । जबसम्म महिलाको आफ्नो श्रम, शरीर र पहिचानमाथि आफ्नै अधिकार स्थापित हुन सक्दैन र त्यसका लागि राज्य र समाजले नीतिगत र व्यावहारिकरूपमा रूपान्तरणकारी भूमिका खेल्दै मानवअधिकारमुखि संस्कृतिको निर्माण गर्न सक्दैन तबसम्म सामाजिक न्याय सहितको दिगो विकासको सुनिश्चितता हुने सक्दैन ।

देशको बदलिँदो सामाजिक तथा राजनीतिक परिस्थितिमा मानवअधिकारको थप सुनिश्चितताका लागि घरभित्र, घरबाहिर, समुदाय एवम् कार्यस्थल लगायत महिलाले सबै क्षेत्रमा गरेका योगदानलाई उचित मान्यता तथा सम्मान दिइनुपर्ने आवश्यकता अनुभव गर्दै “महिला मानवअधिकार रक्षकहरूको पहिचान एवम् सुरक्षा: अपरिहार्यता” विषयक राष्ट्रिय परामर्श गोष्ठी (२०६३) बाट जारी गरेको समानताको लागि महिला वडापत्र साथै देशका विभिन्न जिल्लाका विभिन्न जात-जाति, भाषा-भाषी, वर्ग तथा यौनिक तथा लैङ्गिक अल्पसंख्यकहरूको सामुहिक प्रतिनिधित्वबाट सन् २००६ मा महिलाहरूले प्रभावकारी समानताका लागि जारी गरेको “महिला वडापत्र” तथा सन् २०१८ मा देशका ७ वटै प्रदेशमा आयोजना गरीएको महिला मञ्चहरूबाट जारी गरीएको घोषणा पत्र जारी गरीएको थियो । जसबाट महिला संलग्न भएका सम्पूर्ण कार्यक्षेत्रहरूमा अर्थपूर्ण र न्यायसंगत सामाजिक सुरक्षाको नीतिगत व्यवस्था गर्नुपर्ने, अनौपचारिक क्षेत्रमा कार्यरत सबै महिलाहरूको तथ्यगत पञ्जीकरणको व्यवस्था गर्नुपर्ने, सबैखाले औपचारिक तथा अनौपचारिक कार्यक्षेत्रहरूमा सुरक्षित कार्यस्थल सुनिश्चितताको लागि यौन तथा अन्य सबै प्रकारका हिंसाको सवाललाई सम्बोधन गर्न नीति निर्माण तथा प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्नुपर्ने, महिलाको श्रमले परिवार, समाज र राष्ट्रमा पुऱ्याएको योगदानको उचित मुल्यांकन, कदर र सम्मान गर्नुपर्ने, जसकालागि राज्यले आवश्यक नीतिगत तथा संरचनागत व्यवस्था गर्नुपर्ने लगाएतका सवालहरू उठाईएको थियो । यी सवालहरूको अहिले पनि सम्बोधन गर्न उत्तिकै जरुरी छ ।

तसर्थ तमाम श्रमिक महिलाहरूको आत्मसम्मान र पहिचानसहितको श्रम अधिकारको नीतिगत र कार्यान्वयात्मक रूपमा संस्थागत गर्नका लागि एकपटक फेरी हामी सम्पूर्ण श्रमजीवि महिला, महिला मानव अधिकार रक्षकहरू, महिलावादीहरू र मानव अधिकारको क्षेत्रमा कार्यरत व्यक्ति, संघसंस्था र न्यायका पक्षधर एकतृत भई संयुक्त रूपमा महिलाको श्रमको पहिचान, मान्यता एवं रोजाईको काम गर्न पाउने अधिकारका लागि महिला दवाव अभियान को घोषणा गर्नेछौं । श्रमको पहिचान, मान्यता, रोजाईको काम गर्न पाउने अधिकार, विभेद, दुर्व्यवहारमुक्त कार्यस्थल एवं शरीरमाथि आफ्नो अधिकार भन्ने मुल नारा सहित अन्तर्राष्ट्रिय श्रमिक महिला दिवसको अवसरमा यो अभियान एक वर्षका लागि निरन्तर सञ्चालनमा रहने छ । हाम्रो अधिकार प्राप्त नभएसम्म हामी रोकिनेछैनौं ।

अभियानको लक्ष : महिलाको हरेक क्षेत्रको काम उत्पादनशील श्रम हो भन्ने मान्यता स्थापित भएको हुनेछ ।

अभियानको उद्देश्य:

- महिलाको श्रमको सम्मान गर्न नीतिगत व्यवस्था तथा विद्यमान कानूनको प्रभावकारी कार्यान्वयन र संसोधनका लागि पैरवी गर्ने ।
- श्रमिक महिलाहरूको पहिचानका लागि अभिलेखिकरण प्रणालिको व्यवस्था गर्न राज्यलाई दवाव दिने ।
- महिलाले गर्ने हरेक क्षेत्रको सेवामुलक श्रम उत्पादनशील काम हो भनि आम सचेतिकरण गर्ने ।
- महिलाको आफ्नो शरीरमाथिको अधिकार र रोजाईको कामलाई सुनिश्चित गर्न दवाव सृजना गर्ने ।

अहिलेसम्मको महिलावादी आन्दोलनका उपलब्धीहरू संस्थागत गर्दै श्रमिक महिलाभित्रको विविधतालाई समेत स्वीकार गरि कार्य गर्ने वातावरणको निर्माण हुन अत्यन्तै जरुरी छ । यसका लागि श्रमिक महिलाको श्रमको पहिचान, मान्यता, रोजाईको काम गर्न पाउने अधिकार, विभेद, दुर्व्यवहारमुक्त कार्यस्थल एवं शरीरमाथि आफ्नो अधिकारको सुनिश्चितता हुनुपर्दछ । तसर्थ राज्यका सबै तह र निकायलाई श्रमिक महिलाको पक्षमा संवेदनशील र जवाफदेही

बनाई नीतिगत पैरविका लागि महिलाको श्रमको पहिचान, मान्यता एवं रोजाईको काम गर्न पाउने अधिकारका लागि महिला दबाब अभियान संयुक्त घोषणा गर्दछौं । यो अभियानमा ऐक्यवद्धता जनाई न्याय र मानवअधिकारको पक्षमा उभिन हामी सबैमा हार्दिक अपिल गर्दछौं । श्रमिक महिलाहरुको श्रमको मान्यता, पहिचान र रोजाईको अधिकार मानव अधिकार हो ।

अभियान सहभागिता : महिला मानव अधिकार रक्षक सञ्जाल, विभिन्न संघसंस्थाहरु, महिलावादी, विद्यार्थी, अधिकारकर्मीहरु आदी ।

अभियानको समयाब्धि : ८ मार्च २०२२, मंगलबार शुरु भई ८ मार्च २०२३ मा समापन गरिने

घोषणासभाको समय: भद्रकालिदेखि शान्तिबाटिकासम्म ज्यालि, शान्तिबाटिकामा अभियान घोषणा सभा ।

समय : विहान ठिक ९:३० बजे ।

(भद्रकालीदेखि शान्तिबाटिका सम्म ज्यालि सम्पन्न गरि घोषणा सभा गरिने छ । अभियानअन्तर्गतका कार्यक्रमहरु छिट्टै सार्वजानिक गरिने छ ।)